

דף מב.

תוכן ענינים

- א. בענין אי הבחנה הוא מה"ת או מדרבנן.
- ב. בענין טעם איסור לישא מעוברת חבירו.
- ג. בענין מתי אסורין מינקת חבירו.
- ד. בענין גדר האיסור מינקת חבירו.

אלא שאר כל הנשים אמאי, אמר ר"נ אמר שמואל

משום דאמר קרא להיות לך לאלקים ולזרעך אחרוך, להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני וכו', רבא אמר גזירה שמא ישא את אחותו מאביו וכו'.

[א] מבואר דין הבחנה, דכל אשה צריכה להמתין צ' יום מגירושיה או ממינת בעלה. ודנו הפוסקים אי הוי מה"ת או מדרבנן.

א. מבואר בסוגיין דכל הנשים לא ינשאו עד ג' חדשים, ונחלקו אמוראי בטעם הדבר, דשמואל אמר משום דכתיב להיות לך לאלקים ולזרעך אחרוך, להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני, ופרש"י דאין השכינה שורה אלא על הודאים שזרעו מיוחס אחריו. ורבא אמר גזירה שמא ישא אחותו מאביו ע"י שאינו יודע שהראשון הוא אביו.

ב. וילייע אי הך דין הבחנה הוא מה"ת או מדרבנן: בערוך לנר כתב די"ל דדבר זה תלוי בפלוגתא דשמואל ורבא, ולשמואל הוא דאורייתא ולרבא הוי מדרבנן. והוסיף דרש"י כתב דזהו גם טעמא דבני ערבוביא דהוי מתשע מדות (נדרי דף כ:.) וזה נלמד מדכתיב יחזקאל דכתיב וברותי מכם המורדים וכו', ומדנלמד מקראי משמע דהוי מה"ת, וא"כ מוכח כשמואל, ולכן פסק הרמב"ם כשמואל [ועוד הוכיח מיפת תואר דלהרמב"ם ממתנת ג' חדשים משום הבחנה דהוי מה"ת, ועיין להלן שנחלקו בזה].

ג. וכן בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' רס"ד) כתב דלהרמב"ם אליבא דשמואל יתכן דהוי מה"ת, ודייק כן מהרמב"ם (הל' גירושין פ"א הכ"ה) שכתב תחילה עיקר דין הבחנה ואח"כ כתב דגזירת חכמים שאפילו אשה שאינה ראויה לולד ואפילו נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין צריכה להמתין תשעים יום' ומשמע דרק אלו שהוא משום לא פלוג הוי מדרבנן, אבל עיקר הבחנה בראויה לילד הוי מה"ת.

ד. אולם הרדב"ז הביא מתוס' דאינו אלא אסמכתא והוי מדרבנן, [ויתכן דנתכוון לתוס' לעיל דף לו. ד"ה רוב, שכתבו דבאמת יש רוב יולדות לט' וא"כ הוי של ראשון, ורק דהחמירו חכמים]. ומבואר דנקט דלכו"ע הוי מדרבנן.

ה. וכן הבית שמואל (סי' י"ג סק"א) כתב דיתכן דלכו"ע הוי מדרבנן, וכן נקט השבות יעקב (ח"א סי' צ"ה) וכן האריך בברכי יוסף (סי' י"ג סק"ד) לדחות דלכו"ע הוי מדרבנן, והאריך בדברי הרדב"ז ועוד פוסקים וכן נקט הקר"א כאן ע"ש.

הוכחות לכאן ולכאן. [יפת תואר, בירור ע"י נפילת המן, נשואי ישראל אחר מתן תורה].

ו. ביפת תואר כתיב דלאחר ירח ימים תבא אליה ובעלתה, ונחלקו בגמ' להלן (דף מח:) אי צריך להמתין חדש אחד או ג' חדשים, והרמב"ם כתב שצריכה להמתין ג' חדשים, ופי' הכס"מ (בפי' השני) ובלח"מ ובערוך לנר דהטעם משום הבחנה. וכן מפורש בספרי (כי תצא שם) ובתרגום יונתן בן עוזיאל (דברים כ"א י"ג) דצריכה להמתין ג' חדשים משום הבחנה.

ז. ומכל זה יש מקור גדול דהוי מה"ת, דהתורה הצריכה ההמתנה. והנצי"ב כתב (שאליות י"ב) דלפי"ז בהך פלוגתא דתנאי אי יפת תואר ממתנת ג' חדשים יהא תלוי אי הבחנה מה"ת או מדרבנן. וכן עיין בקר"א ובעלי"ן להלן (מח:) מש"כ בזה.

ח. בגמ' יומא (דף עה.) איתא דהמן היה כ"זרע גד' דהיה מגיד דברים, ואמרו דהיה מגיד בין ט' לראשון וז' לאחרון, ופי' רש"י דע"י שראו כמה מן נפל בביתו ראו אם היה בנו, ובתוס' ישנים הקשה הא יש דין הבחנה של ג' חדשים ותי' דעדיין לא נתקן באותו זמן, ומוכח דס"ל דהוי מדרבנן, וכן הוכיח מדבריו בתורת חסד (לובלין, אה"ע סי' ג').

ט. אמנם בגבורות ארי (שם) הקשה כן מעצמו וכתב דמה"ת יש עצה של בדיקה המבואר בהמשך הסוגיא ע"י בדיקה בדדיה או בהילוכה, ומשום דלא תתגנה על בעלה אין עושין כן ומחמת זה אינו מה"ת, ולפי"ז עיקר הבחנה הוא מה"ת.

י. ויש שתי' דכיון דאז היה אפשרות של בירור ע"י המן לכן בזה גופא נעשה ההבחנה והותרו להנשא מיד [אולם הגבוי"א העיר בצדק דחשבו שיכנסו לארץ ישראל מיד קודם המרגלים, וא"כ לא יתרבר לאחר הלידה].

יא. בתורת חסד (אה"ע סי' ג') העיר דמבואר בגמ' דלאחר מתן תורה הותרו ישראל מיד כדכתיב שובו לכם לאהליכם, והא צריך הבחנה בין זרע שנזרע בקדושה ושלא בקדושה, ועל כרחך דאינו אלא מדרבנן [אולם דחה דאפשר רק הבנת קדושה הוי מדרבנן, אבל כשיש ספק מי הוא אביו אכתי הוי מדאורייתא ע"ש, ועוד יתכן דהיתה להם מקצת קדושה גם קודם מת"ת].

יב. במרחשת (ח"ב סי' ב') נשאל במי שנשלח לו גט מאמריקא שנכתב בחודש תמוז, והנתינה בטבת, ויש לה שעת הדחק לינשא מיד, האם היא צריכה להמתין. וכתב דזהו מחלוקת רב ושמואל (לעיל) אי מונין מכתובה או נתינה, ונחלקו הפוסקים להלכה, והוי ספקיא דדינא. וכיון דהבחנה הוי מדרבנן לכן ספק דרבנן לקולא, ואפילו את"ל דהוי מה"ת או מדברי קבלה, מ"מ היכי דכבר עבר ג' חדשים מכתובה אז פשיטא הוי מדרבנן כיון דודאי לא נתעברה מראשון.

תניא לא ישא אדם מעוברת חברו ומינקת חברו, ואם נשא יוציא וכו'.

ב] מבואר ג' צדדים בטעם דאיסור מעוברת חברו, ולמסקנא דסתם מעוברת למינקת קיימא. צ"ע על הרמב"ם שהביא הה"א.

- א. בגמ' מבואר ג' טעמים לאסור מעוברת חברו, א' שמא תעשה עוברה סנדל [פרש"י שמא תחזור ותתעבר וידחוק אחיו וימעך צורת פניו כסנדל], ב' משום חסה [פרש"י שממעכו בשעת תשמיש], ג] דסתם מעוברת למינקת קיימא ובמינקת חוששין דתתעכר חלבה. והגמ' הקשה על ב' טעמים הראשונים ונשאר טעם השלישי דלמינקת קיימא.
- ב. הרמב"ם (הלי גירושין פי"א הכ"ה) העתיק דינא דסוגיין וז"ל וכן גזרו חכמים שלא ישא אדם מעוברת חברו ומינקת חברו ואע"פ שהזרע ידוע למי הוא, מעוברת שמא יזיק הולד בשעת תשמיש שאינו מקפיד על בן חברו, ומניקה שמא יתעכר החלב והוא אינו מקפיד לרפאות החלב בדברים המועלין לחלב כשיתעכר, עכ"ל.
- ג. ובכס"מ הקשה הא בגמ' נדחה טעם זה דחסה דאין אדם חשוד להרוג בן חברו כדפרש"י, והביא ממהרי"ק (שורש קל"ט) שתי דטעמא דחסה כולל יותר ציורים כגון שמת הולד או צמוקי דדים. אולם הקשה הכס"מ מה לן שכולל יותר הא למעשה נדחה הטעם הזה. ולכן כתב הכס"מ דהרמב"ם לא גרס 'אלא' ולא חזרו מהטעם הזה ורק דהוסיפו טעם אחר.
- ד. הנצי"ב (שאלתא י"ג סק"א) ת"י דמחמת קושית הגמ' לכן אינו טעם מספיק שיתקנו מתחילה תקנה זו, אבל לאחר שתקנו משום דלמינקת קיימא אז הוסיפו לגזור גם משום חסה, ונ"מ בכמה אופנים דליכא חששא דמינקת.

ג] חומר האיסור לישא מינקת חברו.

- א. מבואר דגזרו חכמים שלא ישא אדם ולא יקדש מעוברת או מינקת חברו עד שיהיה לולד כ"ד חדשים שהוא זמן הנקה, וכן הובא בשו"ע (אה"ע סי' י"ג סעיף י"א). והאריכו הפוסקים מאד מאד בכמה ציורים מתי יתכן להתיר מינקת להנשא.
- ב. באבן ברורה (אה"ע שם) הביא דמצינו בפוסקים לשונות חריפים מאד בגודל החשש להורות לקולא שלא כפי הדין, דהרא"ש (כלל נ"ג ג') כתב דמאחר דמצינו שמאד החמירו חכמים בדבר מי יפרוץ אשר גדרו, והובא בב"י.
- ג. ובתשובת בית יוסף (דיני כתובות סי' א') דן בענין אם יש להתיר איסור זה כדי שלא תצא לתרבות רעה, וכתב דאף שמצינו שמתירים איסור קטן כדי שלא יעבור איסור גדול מ"מ 'איסור מינקת דהוא איסורא דרבנן ממש ואיסור חמור הוא דהא אית ביה סכנת נפש דודאי איכא למימר דלא שר'י. והפנ"י (כתובות דף ס:) כתב שהיו קלי ההוראה שהתירו והפתאים עברו ונענשו במיתה ועוני. ובעל תפארת למשה כתב דראה גדול שהתיר ומת באותו שנה. והובא בפוסקים.

ד] גדר איסור מעוברת ומינקת חברו. פלוגתת הראשונים בגרושה ומזנה. ודיון במעוברת מעכו"ם.

- א. מבואר בסוגיין דאסרו למעוברת ומינקת מלהנשא, דחוששין שתתעבר ותעכר חלבה, ויסתכן הולד. ולגבי גרושה נחלקו הראשונים, דתוס' הביאו מר' שמשון הזקן דהתיר כיון דאינה משעובדת להניק הולד ואם היא יכול למנוע מלהניק פשיטא דאין לאסרה מלהנשא משום חשש שתמנע מלהניק, ותוס' ור"ת וכמה ראשונים חלקו ואסרו.
- ב. בשו"ע (אה"ע סי' י"ג סעיף י"א) פסק לחומרא דמעוברת ומינקת אסורות להנשא עד לאחר כ"ד חודש דנשלם ימי ההנקה בין באלמנה ובין בגרושה ובין במזנה [וברמ"א התיר במזנה מופקרת].
- ג. בפתחי תשובה (סק"י"ח) הביא מהנו"ב (אה"ע תניא סי' ל"ח) שכתב מילתא חדתא, דמי שהיא מעוברת ומינקת בזנות שזינתה עם עכו"ם היא מותרת להנשא לכו"ע, דדוקא מעוברת 'חברו' גזרו, אבל מי שאינו בכלל חברו לא.
- ד. אולם כתב הפתחי תשובה דבשו"ת רע"א (קמא סי' צ"ה) הביא זה מחכם אחד וחלק עליו בתוקף. וכן דייק מהחמדת שלמה, ואח"כ כתב דבפרט לפי הטעם שכתב בספר בית מאיר (צלעות הבית סי' ה') דתקנה זו שלא ישא מינקת חברו איננו איסורא בלחוד, אלא דינא הוא מעיקרא ומטעם פיסוק חיותיה של תינוק נגעו בה, דלא גרע תינוק שזכה בשדי אמו, ממי שזכה בפריסת מצודה של דגים, ובהצטרף סכנתא החמירו יותר דאפילו אם נשא תצא.
- ה. וציין לשו"ת חת"ס (אה"ע ח"א סי' ל"ג) שקילס מאד סברת הבית מאיר, וכתב דעפ"ז אין מקום לכל קולות של האחרונים דשייך ספיקא דרבנן לקולא ועד אחד נאמן באיסורין וכו' והרי כיון דגוף הענין איננו איסורא אלא יורד ופוסק חיותיה של קטן והוי דיני ממונות וקרוב לדיני נפשות. ובחתי"ס החמיר מאד בדיני מינקת, וכתב דמעולם לא יצא היתר למינקת מתחת ידו והוא ממש חשש סכנה. וכתב דלפ"ז גם נסתר היתירו של הנו"ב (הני"ל) דגם בנולד מעכו"ם הרי כיון דישאל ומצווין להחיותו ואין לו מרחם כי אם אמו שמסתמא מרחמת על בנה משא"כ אם תנשא לבעל יסגור הדלת בעדה ע"ש.
- ו. אולם כתב החת"ס דבאופן ששכרה מינקת או שהבעל רוצה להשליש על הספקת הילד דבכה"ג ליכא להאי ינוקא תביעת חיותיה, בזה אינו אלא משום לא פלוג ושייך הקולות שדנו בו הפוסקים.